

MICHELLE OBAMOVÁ

SVETLO V NÁS

AKO
PREŽIŤ
ŤAŽKÉ
ČASY

KNIŽNICA
SVETOVÝCH BESTSELLEROV

**MICHELLE
OBAMOVÁ
SVETLO
V NÁS**

TATRAN

Z anglického originálu Michelle Obama:
THE LIGHT WE CARRY: Overcoming In Uncertain Times,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Crown, an imprint of Random House,
a division of Penguin Random House LLC, New York 2022,
preložila Katarína Ostricová.
Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2023 ako 5400. publikácia
a 191. zväzok edície LUK – Knižnica svetových bestsellerov.

Vydanie I.

Prebal a väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval Peter Zentko.

Zodpovedná redaktorka Zuzana Šulajová

Jazykové redaktorky Ivana Fábryová, Zlata Sršňová

Technický redaktor Peter Zentko

Sadzba AldoDesign

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

Preklad diela finančne podporil Literárny fond.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

All rights reserved.

Copyright © 2022 by Michelle Obama
Translation © Katarína Ostricová 2023
Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2023

ISBN 978-80-222-1382-0

*Všetkým, ktorí využívajú svoje svetlo,
aby sa v ňom druhí jasne videli.*

Túto knihu venujem svojej mame Marian
a otcovi Fraserovi. Vštepili mi hodnoty, ktoré mi
už dlho pomáhajú orientovať sa vo svete. Náš domov
bol vďaka ich sedliackemu rozumu miestom, kde ma bolo
vidieť a počuť, kde som sa pokúšala robiť vlastné rozhodnutia
a kde som sa mohla stať človekom, akým som chcela byť.
Vždy tu boli pre mňa a ich bezpodmienečná láska mi
umožnila veľmi skoro pochopiť, že mám svoj hlas.
Ďakujem, že vo mne zažali svetlo.

Ak bol niekto z vašich predkov problém,
sto ich bolo bez chyby:

Zlí nezvífazia – nakoniec nie,
bez ohľadu na to, ako hlasno kričia.

Neboli by sme tu,
ak by to tak bolo.

Vo svojej podstate ste utvorení z dobra.
S týmto poznaním nikdy nekráčate sami.

Vy ste mimoriadnou správou storočia.
Vy ste dobro, ktoré sa zjavilo

napriek všetkému, hoci často
to tak nevyzerá.

ALBERTO RÍOS

Z BÁSNE A *HOUSE CALLED TOMORROW*

(DOM ZVANÝ ZAJTRAŠOK)

OBSAH

ÚVOD	13
------	----

PRVÁ ČASŤ

1. KAPITOLA	Sila maličkostí	31
2. KAPITOLA	Dešifrujte strach	55
3. KAPITOLA	Začnite s láskou	77
4. KAPITOLA	Vidí ma niekto?	87

DRUHÁ ČASŤ

5. KAPITOLA	Môj kuchynský stôl	113
6. KAPITOLA	Dobrý partnerský vzťah	139
7. KAPITOLA	Zoznámte sa s mojou mamou	169

TRETIA ČASŤ

8. KAPITOLA	My ako celok	193
9. KAPITOLA	Naše brnenie	217
10. KAPITOLA	Udržte si nadhľad	237
POĎAKOVANIE		263
ZDROJE		267
ZDROJ FOTOGRAFIÍ		277

SVETLO V NÁS

Tu je môj otec, ktorý mi pomáha schladiť sa počas horúceho leta
na chicagskej South Side.

ÚVOD

VISTOM OKAMIHU v priebehu môjho detstva začal otec používať palicu. Podopieral sa ňou pri chôdzi. Nepamätám si presne, kedy sa v našom dome v chicagskej mestskej časti South Side – v tom čase som mala možno štyri alebo päť rokov – objavila, no odrazu bola tam: tenká a pevná, vyrobená z tmavého hladkého dreva. Palica bola jedným z jeho prvých ústupkov roztrúsenej skleróze, chorobe, pre ktorú viditeľne kríval na ľavú nohu. Potichu, pomaly a pravdepodobne dávno predtým, ako mu stanovili oficiálnu diagnózu, skleróza multiplex pohlcovala jeho telo, rozožierala mu nervový systém a oslabovala nohy, a napriek tomu ďalej vykonával každodenné povinnosti: pracoval vo filtračnej stanici mestskej vodárne, viedol domácnosť spolu s mojou mamou a usiloval sa vychovať dobré deti.

Palica otcovi slúžila na to, aby dokázal vyjsť hore schodmi do nášho bytu alebo prejsť po ulici. Večer ju zvyčajne oprel o opierku polohovacieho kresla a zdanlivo na ňu zabudol počas sledovania športu v televízii, počúvania džezu na hi-fi veži alebo keď si ma posadil do lona, aby sa ma opýtal, aký som mala deň v škole. Fascinovala ma zakrivená rúčka palice, jej čierny gumený koniec, dutý klepot, keď spadla na zem. Občas som si ju vyskúšala, napodobňujúc otcove pohyby som pokrívkávala po obývačke. Chcela som vedieť,

aké je to byť v jeho koži. Bola som však príliš malá a palica príliš veľká, preto som ju radšej využila ako podperu pre divadelné javisko počas svojich hier.

V našej rodine sme to brali tak, že otcova palica nič neznamená. Bol to len nástroj, rovnako ako mamina varecha v kuchyni alebo kladivo starého otca, keď k nám prišiel opraviť pokazenú policu či tyč na záclony. Palica bola praktická, slúžila na ochranu a v prípade potreby na podopretie.

Skrátka sme si nechceli priznať fakt, že otcov stav sa postupne zhoršuje a jeho telo potichu útočí samo na seba. Otec to vedel. Mama to vedela. Môj starší brat Craig a ja sme v tom čase boli ešte deti, no deti nie sú hlúpe, takže hoci otec ešte vždy s nami hral naháňačku na dvore, chodil na naše klavírne vystúpenia a na športové zápasy detskej ligy, aj my sme to vedeli. Začínali sme chápať, že pre otcovu chorobu je naša rodina zraniteľnejšia, menej chránená. V prípade núdze by preňho bolo ťažšie vyraziť do akcie a zachrániť nás pred ohňom alebo pred votrelcom. Pochopili sme, že nad svojím životom nemáme kontrolu.

Palica otca z času na čas zradila. Občas nesprávne odhadol krok alebo zakopol o koberec a spadol. V tom zlomku sekundy, keď jeho telo letelo vzduchom, sme uvideli všetko, pred čím sme zatvárali oči – jeho zraniteľnosť, našu bezmocnosť, neistotu a ťažké časy, ktoré nás čakali.

Keď dospelý muž spadne na zem, vydá to hromový zvuk – nikdy na to nezabudnete. Bolo to, akoby naším malým bytom otriaslo zemetrasenie. Bežali sme mu na pomoc.

„Fraser, buď opatrný!“ zvolala mama, akoby slovami mohla odčiniť, čo sa stalo. Craig a ja sme naše mladé telá využili ako páky, aby sme otcovi pomohli vstať späť na nohy, a načahovali sme sa za jeho palicou a okuliarmi, ktoré kamsi odleteli, akoby to, ako rýchlo ho dostaneme do vzpriamenej pozície, mohlo vymazať, čo sa stalo. Akoby niekto z nás mohol niečo napraviť. V takýchto chvíľach ma zaplavili starosti a obavy. Uvedomila som si, čo nám hrozí a ako ľahko sa to môže stať.

Otec zvyčajne všetko odbil so smiechom, zľahčoval to a dával najavo, že je v poriadku smiať sa a žartovať o tom. Zdalo sa, že máme medzi sebou nepísanú dohodu: na tieto chvíle treba zabudnúť. Smiech bol u nás doma ďalším hojne využívaným nástrojom.

Ako dospelá už o roztrúsenej skleróze viem nasledovné: táto choroba celosvetovo postihuje milióny ľudí. Ovplyvňuje imunitný systém, ktorý útočí na vlastné telo, mylí si priateľa s nepriateľom a vlastné pokladá za cudzie. Narúša centrálny nervový systém aj ochranný obal nervových vlákien zvaných axóny a ich jemné vlákna zostávajú nechránené.

Ak roztrúsená skleróza spôsobovala otcovi bolesť, nehovoril o tom. Ak klesal na duchu pre poníženie spojené so svojím postihnutím, len zriedkakedy to dal najavo. Nevie, či niekedy spadol, keď sme neboli pri ňom – vo filtračnej stanici alebo keď vychádzal z holičstva –, no som si istá, že áno, aspoň občas. A jednako roky ubiehali. Otec chodil do práce, vracal sa domov a ustavične sa usmieval. Možno tým popieral chorobu. Možno to bol jednoducho princíp, podľa ktorého sa rozhodol žiť. *Ak spadneš, vstaneš a ideš ďalej.*

Dnes si uvedomujem, že otcova choroba bola pre mňa včasnou a dôležitou lekciami o tom, aké je odlišovať sa a pohybovať sa po svete poznačený niečím, nad čím nemáte kontrolu. Hoci sme to nerozoberali, táto inakosť tu vždy bola. Naša rodina bola iná. Trápili nás veci, ktorými sa iné rodiny nemuseli zaoberať. Museli sme byť opatrní pri veciach, na ktoré druhí ľudia vôbec nemuseli dávať pozor. Mimo domova sme potichu hodnotili prekážky a zratúvali, koľko energie bude otec musieť vynaložiť, aby prešiel cez parkovisko alebo po tribúne na Craigových basketbalových zápasoch. Vzdialenosť a výšku sme vnímali inak. Odlišne sme nazerali aj na schodiská, zľadovatené chodníky a vysoké obrubníky. Parky a múzeá sme posudzovali podľa toho, koľko je v nich lavičiek a miest, kde si unavené telo môže odpočinúť. Všade, kam sme išli, sme zvažovali riziká a hľadali drobné výhody pre otca. Počítali sme každý krok.

A keď prestal zberať jeden nástroj, našli sme mu ďalší – palicu nahradil pár bariel s oporou v lakti. Tie nakoniec nahradil motorový vozík a špeciálna dodávka vybavená pákami a hydraulikou, ktoré kompenzovali to, čo už jeho telo nedokázalo urobiť.

Mal azda môj otec záľubu v týchto veciach alebo si myslel, že vyriešia všetky jeho problémy? V žiadnom prípade. No potreboval ich? Rozhodne áno. Na to sú nástroje. Pomáhajú nám držať sa vzpriamene, zachovať si rovnováhu a lepšie znášať neistotu. Pomáhajú nám vyrovnáť sa s ustavičnou zmenou a poradiť si v prípadoch, keď sa nám život vymkne spod kontroly. A pomáhajú nám kráčať ďalej, hoci to nie je pohodlné a odhaľujú našu zraniteľnosť pred svetom.

Veľa som premýšľala o týchto veciach – o tom, čo si nesieme so sebou, čo nás drží na nohách zoči-voči neistote a ako nachádzame svoje nástroje a opierame sa o ne, najmä v čase chaosu. Uvažovala som aj o tom, čo znamená byť iný. Udivuje ma, koľkí z nás zápasia s tým, že sa cítia byť iní, a aké je vnímanie inakosti dôležité v širších diskusiách o tom, v akom svete chceme žiť, komu dôverujeme, ku komu vzhladáme a koho nechávame za sebou.

Samozrejme, sú to zložité otázky, na ktoré neexistujú jednoduché odpovede. A „byť iný“ možno chápať rôzne. V mene tých, ktorí vedľa, o čom hovorím, však stojí za to povedať: nie je ľahké preraziť si cestu vo svete plnom prekážok, ktoré druhí ani nevnímajú. Keď ste iní, môžete mať pocit, akoby ste mali inú mapu a museli zvládnuť iné navigačné systémy ako ľudia okolo vás. Niekedy sa vám možno zdá, akoby ste nemali žiadnu mapu. Vaša inakosť vás často predbehne – ľudia ju zočia skôr, než zočia vás. Musíte sa cez to preniesť. To vysiluje samo osebe.

Napokon – aby ste prežili – sa rovnako ako naša rodina naučíte byť ostražití. Prídete na to, ako si strážiť energiu a počítať každý krok. A uprostred toho sa ukrýva závrtný paradox: vaša inakosť vás navádza na opatrnosť, hoci si vyžaduje odvahy.

S ROVNAKÝMI POCITMI ZAČÍNAM pracovať na tejto knihe – s opatrnosťou a odvahou. Keď som v roku 2018 vydala knihu *Môj príbeh*, úprimne ma prekvapili – ba priam ohromili – ohlasy. Vložila som do nej kus svojho srdca a opísala nielen obdobie, ktoré som strávila v role prvej dámy Spojených štátov, ale celkovo svoj život. Podeli-la som sa nielen o radostné a oslnivé okamihy, ale aj o náročnejšie situácie, ktoré som prežila – otcovu smrť, keď som mala dvadsaťsedem rokov, stratu najlepšej priateľky z vysokej školy, problémy s počatím v manželstve s Barackom. Opäť som sa vrátila k niektorým neprijemným zážitkom, ktoré som zakúsila ako mladá žena tmavej pleti. Otvorene som prehovorila o bolesti, ktorú som cítila, keď som opúšťala Biely dom – domov, ktorý som si zamilovala –, a plody tvrdej práce môjho manžela ako prezidenta sa ocitli v rukách nezodpovedného a ľahostajného nástupcu.

Povedať to všetko nahlas bolo trochu riskantné, no prinieslo mi to úľavu. Počas ôsmich rokov v role prvej dámy som bola ostražitá a opatrná, lebo som si uvedomovala, že na Barackovi, na mne a našich dvoch dcérach spočíva zrak celého národa a že ako černosi v historicky bielom dome si nemôžeme dovoliť jediný prešľap. Musela som sa ubezpečiť, že svoje postavenie využívam na to, aby som dosiahla zmysluplné zmeny, a že moje projekty sú kvalitné a dopĺňajú agendu prezidenta. Musela som chrániť naše deti, pomôcť im žiť v realite, ktorá sa na míle vzdalovala od bežného života, a pritom podporovať Baracka, ktorý na svojich pleciach občas niesol váhu celého sveta. Každé moje rozhodnutie bolo extrémne opatrné, zvažovala som všetky riziká, zhodnotila každú prekážku a urobila som všetko, čo som mohla, aby naša rodina inšpirovala aj po ľudskej stránke a neostávala iba symbolom toho, čo druhí ľudia milujú alebo nenávidia na našej krajine. Napätie bolo skutočné a naliehavé, nebolo však neznáme. Opäť som počítala kroky.

Pri písaní knihy *Môj príbeh* som mala pocit, akoby som si vydýchla. Stála som na počiatku ďalšej fázy môjho života, keď som vôbec netušila, čo bude ďalej. Bol to zároveň prvý projekt, ktorý bol výhradne môj – nesúvisel s Barackom a jeho vládou ani so životmi

našich detí či s mojou predošlou kariérou. Páčila sa mi tá nezávislosť, no tiež som sa cítila, akoby som sa opäť učila chodiť. Bola som taká zraniteľná ako nikdy predtým. Raz večer, tesne pred vydaním knihy, som ležala v posteli v našom novom domove vo Washingtone, kam sme sa presťahovali po ukončení pôsobenia v Bielom dome, a predstavovala som si, ako sa táto najúprimnejšia verzia môjho príbehu dostane na police kníhkupectiev a knižníc, preložená do najrôznejších jazykov, hodnotená kritikmi po celom svete. Na druhý deň ráno som mala letieť do Chicaga a tam vo veľkej aréne otvoriť turné po tridsaťjeden rozličných miestach a v priebehu roka vystúpiť približne pred dvadsiatimi tisícmi divákov naraz. Uprene som hľadela na strop a cítila úzkosť, ktorá sa ako prílivová vlna dvíhala v mojej hrudi. V hlave mi dookola vírili pochybnosti. *Čo ak som povedala priveľa? Zvládnem to? Nepokazím to? Čo bude potom?*

Pod tým všetkým sa však ukrývalo čosi hlbšie, zásadnejšie, trvalejšie a naskrz strašidelné – základná otázka, od ktorej sa odvíjali všetky ostatné pochybnosti: štyri slová, ktoré spoľahlivo pustošia aj tých najskvelejších a najmocnejších ľudí, akých poznám. Štyri slová, ktoré ma prenasledovali od čias, keď som bola malé dievča v chicagskej South Side: *Naozaj mám na to?*

V tej chvíli som nemala inú odpoveď okrem: *Neviem.*

NAPOKON MI DOHOVORIL BARACK. Neschopná zaspať som plná starostí vyšla hore schodmi a našla ho pracovať pri svetle lampy v pracovni. Trpezlivo počúval, kým som mu vykladala pochybnosti a dopodrobna vykreslovala, čo všetko sa môže pokaziť. Podobne ako ja, aj Barack ešte spracovával cestu, ktorá našu rodinu dovedla až do Bieleho domu, ako aj náš pobyt v ňom. Rovnako ako ja, aj on v sebe živil svoje pochybnosti, obavy a pocity – akokoľvek nárazové a iracionálne –, že možno nie je dosť dobrý. Rozumel mi lepšie než ktokoľvek iný.

Keď som mu vyliala svoje srdce, jednoducho ma ubezpečil, že kniha je skvelá a ja tiež. Pripomenul mi, že strach je prirodzenou súčasťou toho, keď sa púšťame do niečoho nového a veľkého. Potom ma objal a jemne si oprel svoje čelo o moje. Nič viac som nepotrebovala.

Na druhý deň ráno som vstala a vyrazila na turné. Odštartovala som tak jedno z najšťastnejších a najpovzbudivejších období môjho života. Kniha zožala skvelé kritiky a na moje prekvapenie dosiahla rekordné predaje na celom svete. Počas turné som si vyhradila čas, aby som navštívila malé skupiny čitateľov a stretla sa s nimi v komunitných centrách, knižniciach a kostoloch. Možnosť vypočuť si, akými rôznymi spôsobmi ich príbehy súvisia s mojím, ma nesmierne naplňovala. Večer sa v arénach vždy zišlo množstvo ľudí – desiatky tisíc na jednom podujatí. Energia na každej akcii bola elektrizujúca: hlasná hudba a tancujúci ľudia v uličkách, ktorí sa fotili a objímali, kým čakali, kedy vyjdem na pódium. Zakaždým som absolvovala deväťdesiatminútový rozhovor s moderátorom, v ktorom som nahlas rozpovedala svoju pravdu. Nič som nezatajovala, bez zábran som ľuďom ponúkla svoj príbeh a cítila som, že ma vďaka skúsenostiam, ktoré ma formovali, prijímajú. A dúfala som, že tak druhým pomôžem prijať samých seba.

Bola to zábava. Bola to radosť. Bolo to však viac než len to.

Keď som sa zadívala na svoje publikum, utvrdila som sa v tom, čo som vedela o našej krajine a celkovo o svete. Videla som pestré zástupy úplne rozdielnych ľudí, a práve to bolo úžasné. Bolo to miesto, kde sa akceptovala diverzita a považovala sa za zdroj sily. Videla som ľudí rôzneho veku, rasy, pohlavia, etnickej príležitosti, identity, oblečenia – čokoľvek, čo si len viete predstaviť –; smejúcich sa, tleskajúcich, plačúcich ľudí, ktorí sa jeden druhému zverovali so svojimi príbehmi. Som úprimne presvedčená, že mnohí z nich prišli z dôvodov, ktoré presahujú mňa či moju knihu. Mala som dojem, že prišli aspoň sčasti preto, aby sa necítili takí osamelí, aby opäť našli stratený pocit spolupatričnosti, aby cítili, že v tom nie sú sami. Ich prítomnosť – energia, teplo a pestrosť týchto podujatí – prispela